

Lafferton Luca

Blokkba zárva

Generációk születtek bele, vagy már éltek le egész életüket panelban (blokkházban), s ma is több száz-ezer (vagy inkább millió) ember él betonban. Magától értetődő lenne, hogy a kortárs magyar irodalomban is megjelenjen a panel-téma, ezért különös, hogy nem alakult ki észrevehető irányzata. Sőt mintha az írók messzire elkerülnék a témát – talán mert nem tűnik eléggé „költőinek”, vagy egyszerűen pízsi okból.

Szerencsére szociológusok, építészek, várostervezők azért kimerészkednek az efféle ingoványos terepre. Nemrég például latin-amerikai témájú konferencián beszélt egy történész a pest-szentlőrinci Havanna lakóteleppel kapcsolatos kutatásairól, a közönség pedig, mivel saját életteréről volt szó, élénk figyelemmel követte és kommentálta a nem szokványos témát. Ami a szépirodalmat illeti (én egyelőre egyik kezemen meg tudom számolni az eddigi próbálkozásokat), az utóbbi évekből Tallér Edina *Lehetek én is: panelregény* című könyve jut eszembe (Kalligram, 2013), de hasonló a témája Papp Sándor Zsigmond egyik regényének is. A *Huszonnégy* című regény 2017-ben jelent meg, és Magyarországon kapott is némi hírverést, többek közt Nagy Koppány Zsoltnak köszönhetően. Tekintve, hogy – ahogy a Havanna lakótelepes előadás esete is mutatja – lenne érdeklődés a téma iránt.

A *Huszonnégy* „blokkregény” (Erdélyben nevezik a lakótelepi panelházat ’blokk’-nak), s ahogy az utalásokból kiderül, egy fiktív székellyföldi kisváros magyarok lakta tömbházának életét mutatja be – huszonnégy lakrész huszonnégy óra alatt megismert huszonnégy történetét –, de tulajdonképpen magyarorszá-

gi panellakókról is szólhatna, mert a panelség lényege mindenütt a kulturális és közösségi beágyazottság nélküli lét.

A panelház – jelen esetben: blokkház – egyfajta modern kori falu. Főutcája a lépcsőház, onnan nyílnak a „házak”. Egy kisebb faluban mindenki ismer mindenkit, a falunyi lépcsőházban azonban a lakók éppen csak valamennyire ismerik vagy vélik ismerni egymást. Az ő életüket akarja közelebről megvizsgálni a blokk egyik lakója, Vajda Gergely újságíró, aki egyre unalmasabbá szürkülő szakmai életébe szeretne egy kis színt vinni, egyben fontosnak érzi, hogy megismerkedjen azokkal az emberekkel, akikkel évek óta egy blokkban él, és akikkel eddig egy-egy félhangosan, kényszeredetten kinyögött köszönésben merült ki minden szociális kapcsolata. Ezért elhatározza, hogy interjút készít a lakókkal, kikérdezve őket mindennapjaikról.

Vajda éjfélkor lendül akcióba, fölfedező körútját a pincében kezdi. Persze interjúalanyt nem talál ott, csak egy öntudatos patkányt, *akivel* hamarosan vitába keveredik arról, miért érdemesebb embernek, mint állatnak születni. Meglepő indítás, de sajnos kissé elnagyolt. Szerencsére továbblendíti a szöveget a párbeszédes forma, Vajda Gergely ugyanis minden egyes fejezetben más-más lakásba nyer bebocsátást. A lakásokban egyenesen várják az érkezését, és amint belép, rögtön mesélni, szinte gyónni kezdenek neki az életükről, bár mintha nem igazán lenne fontos a lakók számára, hogy valaki tényleg meg is hallgassa őket. Mindenesetre Vajda figyelmes hallgató.

A mű gerincét a dialógusok jelentik, a párbeszédéből szinte színpadi adaptációként jelennek meg előttünk az egyes emberi sorsok. Olvasmányosság, egyszerű szerkezet és nyelvezet jellemzi a regényt, főhősei a sűrke hétköznapok antihősei. Az olvasó persze számít arra, hogy nem igazán sikeres egzisztenciák, inkább a társadalom szegényebbjei, periféria-közeli életek töltik meg a panelt, s nem is csalódik: identitás- és szerepvesztett emberek, nagyvárosi elmagányosodás, értelmetlen, céltalan sorsok, mindez a maga nyomasztó, kiábrándító realitásában. Önmagában egyik sem kifejezetten dráma, „csak” zsákutca, megrekedt,

kiábrándult szereplőkkel, akiknek az életigenlése annyiból áll, hogy elfuserált életüket belátva igyekeznek minél kevesebb konfliktussal, kudarcral elevickélni hátralevő életükben. Ezt a monoton kilátástalanságot tapasztalja Vajda az interjúk során, ezért minden alkalommal fejvesztve menekül, hogy mielőbb megszabaduljon a nyomasztó történetektől.

Pedig messziről talán még színesnek is tűnik a paletta, még követhetőnek tűnő példát is láthatunk, de az összkép lehangoló. Csaknem valamennyi történet jellemzője az előbb-utóbb zátonyra futó házasság – mintha törvényszerű lenne, hogy a beágyazottság nélküli életforma szükségszerűen kikezdi az intim szférát, a családot. Olvasunk befordult férjről, aki végtelen számítógép-játékozásba menekül, unatkozó, nimfomániás háziasszonyról, elvált, italozó férjekről, bezárkózó, bosszúálló feleségekről. Egy fokkal jobb a vendégmunkások helyzete, akik életük egyik felét külföldön, betanított munkásként, a másikat a panelban tengerítik, megint mások lomizásból tartják fenn magukat. Sőt még egy szabályos életet élő, boldognak kikiáltott házasságba is belelátunk, de az is ijesztőnek tűnik a maga semmilyeniségében.

Zsidó Ferenc nagyon jól ismeri a panelben/blokkban élők nyomasztó kilátástalanságát, s ha a jövőtlenséget némi leegyszerűsítéssel, olykor írói sematizálással is, de érzékletesen meséli el. Történetei témaválasztása okán megrendítőek, depressziósak is lehetnének. Értelmezési szempont is, de ez a regény egyáltalán nem depressziós, a humorral fűszerezett fejezetek zöme nevetésre ingerli az embert. Ahol nem nevet az olvasó, azért nem teszi, mert egy idő után a történetek kiszámíthatóvá válnak – tömörebb szerkesztéssel feszesebb regény születhetett volna. A könyv végén mindenesetre megnyugodva felsóhajthatunk: de hiszen ez csak egy *könyv*, amely történetesen panelban élőkéről szól. De mit tegyünk akkor, ha mi magunk is panelban élünk?